

äldre brottslingar, skall kunna hoppas nitisk medverkan af enskilda, så är ingen tidpunkt lämpligare för sakens bringande i gång, än just den nuvarande, då intresset för det viktiga ämnet är liffigare än någonsin.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

R. Carlén.

N:o 17.

Af Herr G. Kolmodin m. fl.: Om åtskiljande af landshöfdinge- och militärbefälhafvare-befattningarne på Gotland, samt om anvisande af särskildt löneanslag för den sednare tjensten.

Frågan om landshöfdinge- och militärbefälhafvare-befattningarnes på Gotland skiljande från hvarandra är redan en gammal fråga. Den har nemligen under de sistförflutna tretio åren flera gånger blifvit dragen under Riksdagens pröfning. Då jag nu går att väcka en motion i samma syfte, har jag således ej den ringaste utsigt att vinna Kamrarnes uppmärksamhet genom nyheten vare sig i sak eller motiv. Alltsammans är redan af gammalt känt. Deremot hyser jag förhoppning, att Riksdagen skall betrakta min motion såsom en gammal fordran, hvars giltighet varit erkänd, men hvars gäldande af förekommande omständigheter blifvit allt för länge fördröjdt.

Att sjelfva fordringsanspråket ansetts såsom berättigadt, torde bäst bevisas af frågans behandling sednast vid 1870 års riksdag. Sedan det bland Andra Kammarens Utskott, som fick sig förelagdt att i första hand pröfva detta ärende, i ganska bestämda uttryck framhållit det olämpliga i föreningen af de båda tjensterna, slöt Utskottet, märkvärdigt nog, med att förorda, det den då väckta motionen ej skulle till någon Riksdagens åtgärd föranleda. De skäl, på hvilka Utskottet stödde denna sin hemställan, voro: att intet synnerligt missnöje med den bestående anordningen skulle hafva

försports inom länet; att till Militärbefälhafvarens aflöning ej funnes någon disponibel tillgång utöfver det arvode af 1,200 riksdaler riksmünt, som Landshöfdingen såsom Militärbefälhafvare för närvarande uppbär; och till sist, att en snart inträdande reorganisation af vårt landtförsvar sannolikt skulle medföra en tillfredsställande lösning af frågan. Dessa skäl äro dock af den art, att de så godt som vederläggas blott genom att anföras. Om det nemligen får antagas såsom regel, att missnöjet med bestående förhållanden inom ett på en gång fritt och ordnadtt samhälle plägar framträda på den väg, som gällande lag anvisar, så torde väl de flera motioner om ändring i förevarande fall, hvilka tid efter annan blifvit af gotländska representanter väckta, få tjena såsom bevis på tillvaron af en ganska allmän missbelåtenhet. Helt visst kan det ej vara Utskottets mening, att ett missnöje först då bör benämnas »synnerligt,» när det gifvit sig tillkänna medelst tillgripandet af olagliga medel. Att åter en Riksdag, som eger att bestämma öfver statens utgifter och inkomster, afstår från tillsättandet af en väl behöflig tjensteman, derföre att inga medel *på förhand* finnas disponibla till hans aflöning, synes mig innebära en princip, som följdriktigt genomförd skall med ens sätta en bom för all samhällsutveckling. Och hvad till sist beträffar förhoppningen, att en snart väntad organisation af vårt landtförsvar skulle medföra den äskade förändringen, så synes densamma haft sin grund mera i en sangvinisk stämning hos Utskottet, än i erfarenhetens lärdomar. Ännu så sent som 1869 hade ju Kongl. Maj:t framlagt ett fullständigt förslag till landtförsvarets ombildning och dervid uttryckligen bibehållit den så länge öfverklagade föreningen mellan landshöfdinge- och militärbefälhafvarebefattningarne på Gotland. Grundlösheten af detta hopp skulle ock mycket snart uppenbaras, ty redan år 1871 framlades af Regegeringen ett nytt organisationsförslag, som ej innehöll den ringaste ändring i nyssberörda afseende. Efter dessa korta antydningar torde det ej förefalla underligt, att den af Riksdagens Kamrar, som med afslag på Utskotts-betänkandet biföll motionen, hemtade stöd för sitt beslut från Utskottets egna motiv. Mera öfverraskande förefaller det, att inom den Kammare, der Utskottets hemställan bifölls och den olämpliga tjänsteföreningen sålunda konserverades, ej ett enda skäl åberopades utöfver dem, som voro i utlåtandet anförda.

Sedan jag nu redogjort för de grunder, på hvilka man stödt försvaret af den nuvarande anordningen, torde jag få anföra några skäl, som, efter mitt förmenande, oemotsägligt bevisa dess olämplighet.

Man har ofta jemfört innehafvaren af de förenade landshöfdinge- och militärbefälhafvarebefattningarne på Gotland med en generalguvernör samt sålunda sökt visa, att föreningen af dessa tjänster existerade i strid

med § 46 i Regeringsformen. Jag medgifver gerna, att mycket kan vara att invända mot denna sammanställning, men vågar tillika påstå, att nyssnämnde § i all sin korthet innehåller en annan bestämmelse, som ej gerna låter sig förena med de båda tjänsternas innehafvande af en och samma person. Der står nemligen, att »landet skall förblifva indeladt i höfdingedömen under den vanliga landtregeringen». Kan det sägas om största delen af Gotlands manliga befolkning, som i landshöfdingen tillika eger sin högste, militäre chef, att den står under »den vanliga landtregeringen;» och framför allt kan det sägas om de många bland provinsens söner, hvilka tjänstgöra vid nationalbeväringen såsom befäl eller underbefäl? I den beroende ställning, hvori en officer eller underofficer står till militärbefälhafvaren, kan han ej gerna, när något skall förhandlas med eller inför Konungens Befallningshafvande, förgäta, att han med detsamma har att göra med den höge militäre förmanen, hvars väckta misshag genom en kort omväg är i tillfälle att använda vida kraftigare medel för att böja en motspänstig sjelfständighetsanda än dem, som eljest stå de administrativa myndigheterna till buds. För min del vågar jag påstå, att *Gotland, så länge föreningen af de båda befattningarne fortfar, icke eger den landtregering, svenska grundlagen tillförsäkrar hvarje del af vårt land.*

Vidare är det obestriddigt, att den Kongl. Förordningen angående förändrade föreskrifter emot uppror och olaga sammankomster den 6 Februari 1849 ej kan, om så beklagligen skulle erfordras, vinna tillämpning på Gotland, så länge den högsta civila och militära makten äro förenade i en hand. I § 6 af nämnda förordning stadgas, att vapenmakt till stillande af uppror ej får begagnas förr, än den civila myndigheten på derstädes föreskrifvet sätt befallt upprorsmännen att åtskiljas, eller ock, om nöden är trängande, förordnat att den väpnade styrkan genast må ingripa. Dessa bestämmelser afse, att i dylika kritiska ögonblick, då människors lif och välfärd stå på spel, dels bereda liksom två instanser, på det att hvarje öfverilning må förebyggas, dels lemna det afgörande ordet åt den civila myndigheten, som med fullt berättigande kan antagas vara mindre böjd att använda våldsamma medel än den mera hårdhändte och vid ögonblicklig lydnad vande krigaren. Dessa stadgandens syfte måste, med ett ord, vara, att bilda en återhållande kraft, afsedd att förhindra onödig blodutgjutelse. Men allt detta finnes ej till för Gotland; ty man kan väl ej föreställa sig, att landshöfdingen-militärbefälhafvaren, huru väl han än i vanliga fall må förstå att dela sin tid och sina krafter mellan sina föga samhöriga befattningar, skall vid utomordentliga tillfällen rent af kunna upplösa sin personlighet, så att han blir en fullständig dubbelmänniska,

hvilket dock vore alldeles nödvändigt, om lagen såväl till anda som bokstaf skulle vinna tillämpning.

Men ej blott i afseende på så sällsynta och allvarsamma förhållanden, som de i Kongl. Förordningen den 6 Februari 1849 afsedda, medför det dubbla chefskapet dessa förvecklingar, hvilka af ingen lagtolkning kunna bortresoneras. Äfven vid andra, helt alldagliga omständigheter inträda mellan de olika befogenheterna kollisioner, hvilka till sist måste medföra en fullständig skilsmessa. Förhållandet förklaras bäst genom exempel, bland hvilka jag vill välja ett af de allra enklaste. En person har af en eller annan anledning försummat att inställa sig vid exercis eller vapensyn. Militärbefälhafvaren anmäler saken hos Konungens Befallningshafvande, hvilken det enligt Kongl. brefvet den 19 Januari 1864 åligger ådöma den försumlige stadgadt vite. Mannen inkallas och möter då *sin åklagare, militärbefälhafvaren, på domaresätet*. Man kan visserligen säga: detta är ett misstag; det är naturligtvis uteslutande i egenskap af landshöfding, som länets högste civile och militäre tjänsteman presiderar vid dylika tillfällen. Men hvem kan förtänka menige man, hvars styrka aldrig ligger i konsten att abstrahera, om han helt enkelt fattar saken så, som den framträder för hans ögon. Man må dessutom döma mycket skonsamt i detta fall, emedan det understundom velat synas, som om de höge innehafvarne af den dubbla myndigheten sjelfve ej riktigt förmått att bestämma gränsen mellan de olika maktområdena. Säkerligen finnes det ock inga embetsmän i vårt land, som till följd af sin inbördes ställning så ofta löpa fara att begå det eljest mera omtalade än ofta förekommande felsteget, »att falla hvarandra i embetet», som landshöfdingen på Gotland och militärbefälhafvaren dersammastädes.

Alldeles enahanda förvecklingar uppkomma, då Konungens Befallningshafvande enligt 1842 års tågordning skall på militärbefälhafvarens anmodan pröfva och beifra försummelser eller oriktigheter, som blifvit begångna vid uppådande af kronoskjutsar.

Förhållandena kunna dock antaga en ännu ömtåligare form. Enligt sistnämnda förordning tillkommer det *Konungens Befallningshafvande* att upptaga frågor »om beredande af ersättning för skada, som till *krigsstaten hörande person* under tågande eller marche forcée förorsakat;» och § 33 af 1841 års inqvarteringsordning för rikets städer lyder sålunda: »Förmenar klagande sig vara af *Befälhafvaren* uppehållen eller förnekad sin rätt, anmäles målet hos *Landshöfdingen*, som då har att vidtaga den laga åtgärd omständigheterna fordra». Om det nu tillåtes mig antaga, det militärbefälhafvaren på Gotland vållat i det förra fallet »skadan» eller i det sednare »uppehållet»

»uppehållet» eller »rättskränknigen;» så frågas: till hvem skola de klagande vända sig? Naturligtvis till landshöfdingen, som skall skaffa dem rätt mot den felaktige militärbefälhafvaren, d. ä. mot sitt eget bristfälliga »jag».

Vida flera fall af besynnerliga förvecklingar kunde framdragas, men de nu anförda torde vara tillfyllestgörande, då genom dem är visadt, att föreningen af landshöfdinge- och militärbefälhafvareplatserna på Gotland träder en grundlagsparagraf för nära, gör tillämpningen af en ganska vigtig Kongl. förordning omöjlig inom länet samt mycket lätt kan tvinga de förenade befattningarnes innehafvare, att uppträda än i den förhatliga ställningen af åklagare och domare i samma sak och än i den nästan komiska af svarande part inför sitt eget tribunal.

När jag ser den skarpa gränslinie, som i § 18 af 1855 års landshöfdingelinstruktion blifvit uppdragen mellan den civila och militära makten, så undrar jag, huru den besynnerliga förening af båda, som förefinnes på Gotland, kunnat öfverleva dagen för denna författnings utgifvande. Men denna undran försvinner, då jag läser 1734 års landshöfdingelinstruktions § 7, ty då undrar jag blott, att föreningen någonsin kommit till stånd. Skulle detta hopande af makt i samma hand kunna blifva befolkningen för tungt på någon ort, så vore det väl företrädesvis på Gotland, der hvarje man är värnepligtig från sitt 18:de till sitt 50:de år.

Jag vill ej uppehålla mig vid de svårigheter, som ej bero på konflikten med gällande lagar, utan härflyta från institutionens egen natur. Det torde dock vara klart, att vid hvarje landshöfdingeombyte på Gotland en ej ringa svårighet skall uppstå för Regeringen, att utfinna en person, som i sällsynt förening besitter de vidt skilda egenskaper, hvilka oundgängligen erfordras, om de olikartade uppgifterna skola kunna motsvaras. Är denna första svårighet lyckligt öfvervunnen, så återstår en annan, som likaledes sammanhänger med den menskliga naturens ofullkomlighet. Det händer nemligen lätt, att en person, som måste dela sin verksamhet mellan tvänne inbördes högst skiljaktiga områden, förmås — vare sig af öfveruppskattning af eller förkärlek för det ena — att så omfatta detta, att det andra blir i väsendtlig mån försummadt. Skulle något sådant i nu berörda fall inträffa — det måtte nu ske i hvilkendera riktning som helst — så måste deraf högst menliga följder för Gotlands utveckling härflyta.

Jag nödgas ännu tillägga några ord rörande en anmärkning, som ofta blifvit framställd. Man frågar nemligen med en stark tillsats af tvifvel: »kan militärbefälhafvarebefattningen på Gotland i och för sig lemna en person verklig sysselsättning?» För mig synes denna fråga mera besynnerlig än berättigad. Att under ganska ogynsamma förhållanden, bero-

ende hufvudsakligen på exercistidens felaktiga fördelning, inöfva en talrik beväring, att med all omsorg utbilda militärisk duglighet hos befäl och underbefäl vid denna truppstyrka, som består både af infanteri och artilleri, och till sist, att ordna och öfvervaka allt hvad i öfrigt erfordras till öns försvar, synes mig åt en för platsen fullt lämplig person kunna lemna mer än tillräckligt ämne både för tankeverksamhet och praktisk sysselsättning. Dessutom, vill man hafva soldater, så måste man bestå dem en chef. Det är visst sannt, att »härföraren ensam icke vinner slaget», men lika säkert är ock, att de »djupa lederna», lemnade på egen hand, gå en oundviklig undergång och upplösning till mötes. Till följd af här ofvan antydda förhållanden kan det ock ej anses innebära en öfverdrifven fordran, då jag i det följande såsom aflöning åt en militärbefälhafvare på Gotland föreslår det belopp, som i Kongl. Maj:ts proposition till 1869 års riksdag rörande landtförsvarets ombildning uppställdes såsom den »normala lönen» för en regementschef vid indelta arméen. Den förres befattning torde fullt kunna jemföras med den sednares.

Det är dock ej den militära sidan af denna sak, som för mig varit den viktigaste. I första rummet har jag fäst mig vid Gotlands behof och rätt att, i likhet med Sveriges öfriga län, såsom sin högste civile styresman erhålla en person, hvilken, oförhindrad af militärväsendets omsorger och oberörd af dess intressen, odeladt må kunna egna sina krafter åt den viktiga administrativa och ekonomiska verksamhet, som enligt gällande lag tillhör hans embete. Härtill har kommit en annan omständighet, som förmått mig att just nu framlägga mitt förslag. En oegentlighet, ja en ren felaktighet i förvaltningens organisation kan, medan samhällsutvecklingen befinner sig på en någorlunda patriarkalisk ståndpunkt, utan synnerlig olägenhet under många år fortgå; men sedan allmänhetens intresse vaknat och man med girigt öga börjat uppfånga hvarje inträdande kollision, ja än mera, sedan det felaktiga förhållandet blifvit ett agitationsmedel, som vid alla möjliga tillfällen anlitas, en käpphäst, som ständigt betslad och sadlad erbjuder sig åt hvarje stort eller litet missnöje; då går det ej an, att längre qvarhålla en föråldrad och orimlig institution, om man ej vill riskera det, som är mycket mer värdt — allmänhetens förtroende till statsmakternas noggranna vård af dess intressen. Det är öfvertygelsen, att den föreliggande frågan numera inträdt i det sist antydda skedet af utveckling, som förmått mig att framlägga ett förslag, hvilket rätt ofta under sina förra framträdanden blifvit vanryktadt såsom ett symptom af demagogisk oro, medan det i sjelfva verket innebär ett omisskänneligt sträfvande för den lagbundna ordningens sak.

Med anledning af hvad här blifvit anfördt, får jag alltså vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville dels hos Kongl. Maj:t anhålla, det landshöfdinge- och militärbefälhafvarebefattningarne på Gotland måtte från hvarandra skiljas och åt särskilda personer anförtros; dels ock besluta, att ett belopp af 7,700 riksdaler riksmünt — deri inberäknadt det nuvarande arvodet af 1,200 riksdaler — må såsom lön åt militärbefälhafvaren på Gotland å dervarande nationalbeväringens stat uppföras, att utgå från månaden näst efter den, i hvilken den här ofvan äskade förändringen varder vidtagen.
Stockholm den 27 Januari 1873.

G. Kolmodin,

I ofvanstående motion instämma:

A. G. Lyth.

Ernst Leijer.

N: 18.

Af Herr A. W. Wigardt: Om afskrifning af de på den opriviligierade jorden hörande grundskatter samt om påförande af bevillning för så väl sådan jord som för det s. k. ypperliga frälset, m. m.

Vid sednaste årens och synnerligast vid nästförflutna riksdag hafva flera motioner blifvit väckta i syftemål att få de på en viss del af svenska jorden tryckande grundskatter afskaffade, utan att dock denna, för jordbrukets lyftande, viktiga fråga hittills vunnit någon lösning.

Denna fråga är likväl af den beskaffenhet, att hvarken kunna falla eller länge uppskjutas. Det är därför jag icke dragit i betänkande att